

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 5/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 din. za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davok posebe. Polt. št. št. 11.153. Telefon 45-86

O razpisih učiteljskih mest

Med osnovna načela demokratizacije prosvetne personalne politike spadajo tudi redni razpisi prostih in izpraznjenih učiteljskih mest. Ze večkrat smo na tem mestu načeli to pereče vprašanje in naglasili nujno potrebo njegove rešitve, ker se prav dobro zavedamo, da more ustvariti v učiteljstvu pravo notranje zadovoljstvo in voljo do dela edino zavest možnosti pridobiti si boljše mesto na povsem legalen in zakonit način. Zavedamo pa se, in to tudi naglašamo, da daje možnost večje in lažje izbire le svobodna konkurenca za razpisana mesta. Kako velikega pomena in kake moralne in etične vrednosti bi bila možnost svobodnega konkuriranja za prazna učiteljska mesta in njihovo oddajanje po načinu, zasnovanem na demokratičnih načelih, nam postane povsem jasno, če se skušamo zivjeti v dušo onega učitelja, ki se leta in leta trudi na težkem službenem mestu, doseže lepe uspehe in je tudi odlično ocenjen, a nima vplivnih stricov, ki bi mu pripomogli do uspeha, ko prosi za premostitev na mesto, do katerega ima pravico in tudi vse pogoje. Kako blagodejno bo vplivala nanj zavest, da mu je mogoče doseči tudi boljše mesto, ne kot plačilo in nagrado za svojo pripadnost tej ali oni stranki, marveč zato, ker ima vse pogoje in ga je zaslužil z večletnim požrtvovalnim delovanjem na oddaljenem, težavnem in odgovornem mestu.

V zadnjem času je bilo premeščenih precej učiteljev in učiteljic v Ljubljano in Maribor. Ta mesta niso bila razpisana, in zato se ni mogla izvršiti za ta mesta niti svobodna konkurenca niti pravilna izbira. Iz tega pa nastaja za učiteljstvo važno in tudi pomembno vprašanje, po kakih načelnih vidikih so bila oddana ta mesta in kako so občutki onih, ki se zavedajo pravice do teh mest, a niso mogli konkurirati in se sedaj čutijo zapostavljene.

Socialne potrebe učiteljstva so različne, večje ali manjše, več ali manj po nujni rešitvi kričeče. Nihče ne more imeti točne in tudi ne približne evidence teh razmer. In vendar bi prav te razmere morale biti v prvi vrsti upoštevane, ko gre za mesta v krajih s srednjo šolo. Učitelji očetje in učiteljice matere večjega števila otrok, bi morali biti v prvi vrsti upoštevani pri oddaji takih mest. Ker pa tudi tu ni mogoče postaviti enotnega, edino veljavnega načela, moramo ponovno naglasiti, da bi edino svobodna konkurenca mogla podati najjasnejšo sliko in omogočiti najpravičnejšo izbiro. Če pa se oddajajo mesta brez ozira na ta načela, tedaj je pač težko najti opravičilo in tolažbo za one, ki so kljub najboljšim pogojem bili prezrti. Težko bi bilo učitelju očetu ali učiteljici materi velike družine, ki imata tudi najboljšo kvalifikacijo, dopovedati, da je samska učiteljica, bodisi v drugem ali v zadnjem službenem letu, bolj upravičena priti v mesto s srednjo šolo, nego ona dva. Vsi prezrti se bodo morali tolažiti edino z dejstvom, da so morali ostati neopaženi in neupoštevani v svojih pravicah zato, ker je šolski zakon iz l. 1929. povsem odpravil demokratična načela prosvetne personalne politike (in z njim tudi razpise učiteljskih mest), za katerih uveljavljanje se učiteljstvo potom svoje organizacije neprestano zavzema.

V vseh panogah prosvetne personalne politike smo že bridko občutili ukinitve vseh demokratičnih načel, in zelo vidno je to dejstvo pri raznih premeščitvah. Zato ponovno naglašamo potrebo razpisovanja prav vseh izpraznjenih učiteljskih službenih mest. Ne gre nam pri tem le za formalno razpisovanje, marveč za povsem objektivni postopek pri razpisu mest in sestavljanju predlogov za premostitve po prošnji.

Le razpisi prav vseh prostih službenih mest, svobodna konkurenca, pravično upoštevanje in tehtanje prošnje za premostitve more ustvariti najboljše pogoje za zadovoljstvo med učiteljstvom. In prav to je prvi in najvažnejši pogoj za uspeh njegovega šolskega in izvenšolskega dela.

Premestitve naj spadajo v edino kompetenco prosvetne oblasti, kajti vsak tu vpliv mora biti le kvaren in škodljiv za šolo in učiteljstvo in zaradi tega mora odpasti. Zakonska osnova mora biti dovolj močna za objektivno izvedbo celotnega postopka. Zaradi zaščite učiteljskih pravic, pa naj bi zakonska določila predvidevala posebno komisijo za sestavljanje predlogov. V tej komisiji naj bi bil tudi zastopnik učiteljstva, ki bi ga imenovala organizacija. Ta naj bi soodločal pri sestavljanju vseh predlogov za premostitve po prošnji, a ostalim članom naj bi bil veren tolaž ob objektivnih učiteljskih pravic.

Sedaj, ko gre za prenos raznih kompetenc na banovino, se ne sme pozabiti na demokratizacijo prosvetne personalne politike. Zakonsko določeni objektivni postopek pri razpisih in oddajanju službenih mest naj ne bo edini odraz teh ukrepov. Šolski zakon iz l. 1929. nam je prinesel še mnoge druge kvarne omejitve, ki naj ob tej priliki prav vse izginejo.

Srečno pot, tovariši!

V preteklih dneh je bilo dvajset tovarišev iz dravske banovine nameščenih v najjužnejšem delu države. Ko se poslavljajo ti naši tovariši od rodnih tal, matere, očeta in znancev, jim tudi mi voščimo srečo na pot in v življenje!

Marsikateri tovariš je vzdrhtel, ko je prebral ime svojega namestitvenega kraja. Nešteto vprašanj je vrel v njem: Kje je to? Kako daleč od mesta? Kakšni ljudje so tam? Zakolebala je misel: »Ne bo preveč za njega, začelnika? Bo vzdržal?«

A življenje, ki bujno klije v mladem telesu, je našlo takoj veselejšo stran: Doživeti! Gre v novo življenje, ki ni prav nič podobno tukajšnjemu, našemu, v življenje bolj tvegano in zato bogatejše. Podjetno se je razkorčil dečko in važno oznanil vsakomur kam gre.

To so bila prva čustva, ki pa so se, ali pa se bodo morala umakniti kmalu bolj temeljiti presoji:

Tovariši so nastopili novo življenje, in to v okoliščinah, ko bodo morali uporabiti vse sile, da si uspešno utrejo novo življenjsko pot. Kakšne borbe doživlja učitelj na samotnih krajih naše banovine je marsikomu znano, toliko večje in težje bodo borbe začelnika v tujem okolju, ko se bo moral boriti z lastno slabostjo, z drugim svetom in nedomačo klimo, sam, brez oslonca na svoj ožji krog znancev in svetovalcev.

A mladost je trdna in burna, ona se ne boji zaprek in veruje v srečo življenja. To ji je tudi najboljša karta v igri življenja. Brez te vere bi bila že vnaprej zapisana propasti.

Zato je taka pot po vsem svetu, da gredo povsod mladi ljudje v deljave, v negotovost. Mladiči, življenje nastopajoči ljudje so pionirji kulture v tujih deželah, mladiči, ki jih od daleč vodi zrela roka, so osvobodilci novih svetov, so misijonarji in razširjevalci ver, življenje nastopajoči ljudje prerajajo svet in mu utirajo nova pota.

To je častna naloga, ki je dana mladim življenjem in ki jo zmore samo njihov mladostni polet. Taka je usoda življenja, da si morajo v burjah mladostnih bojev izoblikovati svoj, dežele in naroda obraz.

Pri tem se moramo ozreti na stvar samo, na vzroke namestitve v vardarski banovini in na posledice, ki jih utegnejo namestitve imeti, tako za učitelja, kakor za narod, kjer bo služboval.

Posledice namestitve v vardarski banovini za učitelja smo uvodoma že omenili. Težka življenjska pot, polna bojev in odrekovanja, vmes tudi veselja obilo in mogoče doživeti, a pri vsem tem bo morala odločevati stroga

razsodnost v mišljenju glede službe same in načina življenja, tako da si izoblikuje časten značaj in uspešno izvrši svoje poslanstvo, brez prevelikih duševnih in telesnih žrtev.

Vzroki, ki so vodili prosvetno oblast za namestitve na jugu, so bili brzokone dvojni:

Prvič, so najbrž smatrali dravsko banovino za dovolj nasičeno z učiteljstvom ter je ta namestitve del izseljevanja odvisnih izobražencev. — Toda tudi pri nas še niso vsa mesta zasedena.

Istočasno je vardarska banovina v šolskem in prosvetnem pogledu zelo revna ter ne proizvaža dovolj učiteljstva, da bi krila vse potrebe. Vardarska banovina je v kulturnem pogledu zaostala daleč za drugimi banovinami in bi dotok iz Slovenije močno pospešil kulturno preobrazbo dežele.

S tem pa je dan in podčrtan odhajajočim tovarišem značaj pionirstva. Služba jim ni samo, ali vsaj ne sme imeti značaj kruhoborstva, temveč jim je nakazana višja, častnejša dolžnost: da presajajo in prilagode spoznanja slovenskega šolstva za tamošnje kraje, da višjo organizacijo naše šole vlijejo v tamkajšnje osnovno šolo.

Se je en nagib, ki ga v teh dneh ne smemo prezreti. Pri preurejanju banovin, ko nekateri ljubosumno zapirajo in ustvarjajo med našim rodом umetne meje, z olajšanjem motrimo ta odlok prosvetne oblasti, ker vidimo, da ne misli postaviti kitajskih zidov med posameznimi deli države. Vendar pri tem ne smemo in tudi nečemo pozabiti, da se bo tudi v Sloveniji kmalu pokazalo pomanjkanje učnih moči, kar je bilo že ugotovljeno v 9. številki »Učiteljskega tovariša«.

In čeprav lahko upravičeno trdimo, da je našim tovarišem dan značaj pionirstva, moramo naglasiti, da tudi danes še niso zasedena vsa učiteljska mesta v naši ožji domovini.

Eno izkustvo jim moremo dati na pot: Najprirodnejša družinska celica jim bo odslej učiteljska družina. Vse dotlej, dokler si ne osnujejo lastnih družin. To je pa verjetno še daleč. Enaka služba, enako življenje in težave združujejo ljudi v naraven krog. Ta prirodni krog s skupno močjo dosega uspehe, si medsebojno pomaga in uspešno odklanja težkocče. Vsi drugi ljudje so samo gledalci njihovih bojev, ne soudeleženci, zato je pot v JUU nujna!

Ne dvomimo, da bodo pravilno razumeli, v polnem pomenu besede, svoje poslanstvo. In z gotovostjo pričakujemo, da bodo vse ono, čemur so namenjeni, uresničili. In to jim želimo: uspeh v službi in zmago v življenju!

Srečno pot, na tovariško delo in zmagovito vrnitev!

Db.

Zakonske osnove prosvetne politike pri Srbih, Hrvatih in Slovencih

V »Politiki« od 22. oktobra t. l. je pod tem naslovom priobčen članek predsednika JUU Ivana Dimnika. V začetku navaja uredbo o osnovanju banovine Hrvatske, kakor tudi določbe te uredbe glede bodočega razvoja prosvetne politike v naši državi. Nato ugotavlja pod kakšnimi pogoji se je razvijalo ljudsko šolstvo v posameznih pokrajinah pred vojno, omenja projekte šolskih zakonov po letu 1920. in karakterizira enotni šolski zakon iz leta 1929., ki je v veljavi še danes. Nadaljnja izvajanja v tem članku priobčujemo v prevodu v celoti, ker so za učiteljstvo in njegovo organizacijo načelne važnosti.

Ne spuščam se v vprašanje: Katere podrobne principe naj vsebujejo osnovna načela prosvetne politike za pravno in materialno zagotovitev narodne šole; tudi ne posegam v vprašanje: ali se bodo gotovi potrebni principi in načela vnesli v državno ali v avtonomno banovinsko prosvetno zakonodajo, pač pa naglašam nekatere važnejše principe in načela, ki bi jih bilo treba upoštevati pri prvi reformi šolske zakonodaje, in to zaradi normaliziranja prosvetnih razmer in zagotovitev pravnih in gmotnih osnov narodne šole in učiteljstva. Učiteljstvo upa, da se reforma šolske zakonodaje izvedla čimprej in da ne bo iznenadeno v svojih pričakovanih in upravičenih zahtevah in nadah.

Kot glavno potrebo ureditve prosvetnih kakor tudi splošnih razmer je smatrali demokratizacijo sedanje prosvetne zakonodaje in šolske oblasti. Tudi osnovna načela prosvetne politike morajo priznavati ta princip kot svojo glavno osnovo, na kateri naj se gradijo vsa aktualna vprašanja prosvete. Ta reforma šolske zakonodaje, osnovana na demokratizaciji šolske uprave in šolske oblasti, mora sloneti na drugem osnovnem temelju demokratične ureditve šolske uprave, to je na avtonomiji šole in šolske oblasti. V zvezi s tem je neobhodno potrebna, — kar je učiteljstvo neprestano naglašalo — ločitev šolske uprave in šol-

skega nadzorstva od policijskih oblasti, kar najbolj ovira neodvisno in uspešno delo učiteljstva v šoli in izven nje.

Sam smoter in naloga narodne šole v zvezi s problemom pouka zahteva novo rešitev predvsem za podeželske šole. Pouk je treba dovesti v sklad s težnjami modernih učnih principov, zasnovanih na upoštevanju individualnosti in na interesih ter potrebah naroda in države. Sprejeti bi bilo treba samo okvirno načelno osnovo za učne načrte in programe za narodne šole in omogočiti sprejetje podrobnih učnih načrtov in programov, sestavljenih lokalnim zahtevam primerno. Osnovna načela ne bodo mogla iti preko skupne idejne vzgojne in učne osnove za vse narodne šole, ki naj se odraža v strpnosti naroda in verski toleranci. Ta načela pa morajo dobiti tudi polno moč in vrednost in skupnih osnovah državljske vzgoje in državljskega pouka o državljski zavesti, v odgovornosti za skupnost in v dolžnostih do skupnosti, a istočasno tudi v državljskih pravicah v tej skupnosti.

Osnovna načela morajo zagotoviti obvezno šolanje in postopno povečevanje šolske obveze. Ta problem ni samo šolsko vprašanje, nego postaja državno in narodno vprašanje, tako glede narodne obrambe, kakor tudi glede stalnega kulturnega napredka in gospodarske tekme z ostalimi državami.

Šolski otrok, kot bodoči državljan, mora biti v večji meri zaščiten z moderno reformo šolske zakonodaje, s katero morajo biti zagotovljeni vsi pogoji, ekonomsko-socialni in prosvetni, da se bo otrok lahko popolnoma razvijal.

Šolsko nadzorstvo zahteva tudi v zakonodaji nove sodobne osnove. Z zakonom je treba predvideti večje teoretično in praktično spopolnjevanje šolskih nadzornikov, toda ne bilo bi pravilno zapirati vrata do nadzorniškega položaja prizanim in sposobnim šolskim delavcem. Postavljanje nadzornikov naj se vrši po razpisu in komisijiskim potom. Z ozirom na avtonomijo šolske uprave je treba izvesti idejo instruktivnega nadzorstva za vse narodne šole.

Problem vzdrževanja narodnih šol je treba rešiti na socialno pravni podlagi in po ekonomsko socialni moči in obremenitvi vseh državljanov. S tem je treba omogočiti socialno in ekonomsko šibkim, toda sposobnim narodnim slojem, da lahko tudi njihovi otroci popolnoma razvijejo svoje individualne sposobnosti.

Od celokupnega problema reforme narodne šole se ne more oddvojiti vprašanje radikalnejše in popolnejše višje učiteljske izobrazbe.

Čeprav nočem načenjati vprašanja, ali se bo reševal problem narodnega izobraževanja v okviru državne ali avtonomne banovinske prosvetne zakonodaje, vendar naglašam, da duh demokracije zahteva čim večjo naslonitev tega problema na narod, kakor tudi demokratično organiziranje tega dela z najtesnejšo naslonitvijo na zainteresirane narodne kroge. Treba je naglasiti, da se tudi država za ta problem interesira in da se gotove novosti in načela morajo izvesti, pa naj so predvidene v državnih ali avtonomnih predpisih. Interes države je angažiran v prvi vrsti v sami nalogi vseh ustanov za narodno izobraževanje in v osnovni svrhi teh ustanov, ki morajo obsegati delo za državljansko vzgojo v duhu narodne in verske strpnosti in v duhu državljske skupnosti. Temeljne osnove za pobijanje nepismenosti, kulturno dviganje vasi in druge naloge narodnega izobraževanja veljajo za družbo prav tako kot za narod in državo. Ako se od učitelja to delo zahteva, tedaj ga je treba z zakonom sistemizirati in z zakonom zaščititi, tako v pravnem kakor tudi v materialnem pogledu.

Današnji zakonski predpisi, ki zadevajo učitelja kot enega glavnih faktorjev za izvedbo prosvetne politike v realno življenje, niso zadovoljivi.

Demokratično razumevanje učiteljeve osebnosti zahteva svobodo učitelja v delu in sledeče zakonske pogoje za delo: višjo izobrazbo učitelja, njegovo pedagoško neodvisnost, stalnost na službenem mestu, ekonomsko socialno preskrbo in državljsko enakopravnost in svobodo.

Pedagoška svoboda in neodvisnost učitelja morata biti zagotovljena in zaščitena z zakonom.

Nesporno je, da je treba v osnovnih načelih prosvetne politike dati načelno podlago tudi materialni sigurnosti učiteljstva, bodisi da to vprašanje ostane v državni oblasti, bodisi da se prenese na avtonomne oblasti; osnovna načela morajo zagotoviti: da učiteljevo gmotno stanje ne sme nikoli biti pod gmotnim stanjem državnega uradništva ter njihove ekonomske socialne preskrbe, nego se mora avtomatično regulirati po gmotnem in pravnem položaju državnih uradnikov. Revizija uradniškega zakona in uredbe o dokladah je potrebna zaradi spremembe v življenjskem standardu.

Pravna sigurnost učiteljstva se mora zagotoviti in izvesti tudi v osnovnih načelih prosvetne politike.

Stanje personalne prosvetne politike se ne bo stabiliziralo in popravilo, dokler se z novimi zakonskimi odredbami ne zagotovi komisijsko nastavljanje, premešcanje in odpušcanje učiteljstva potom po demokratičnem načinu izvoljenih korporacijah, v katerih bo sodelovalo tudi učiteljstvo s svojimi predstavniki. Personalna prosvetna politika se mora izvajati na osnovi objektivnih, strokovno in socialno sodobnih zakonskih predpisih, ki bodo na prvem mestu vsebovali stalnost učiteljstva na službenem mestu. Kot glavni pogoj stalnosti in daljšega bivanja na službenem mestu je treba smatrati zagotovitev stanovanja in prehrane za učiteljstvo, kar je treba predvidevati že v osnovnih zakonskih predpisih pri določanju socialnih dodatkov za učiteljstvo. Načelno je treba predvideti, da se vsa mesta prosvetne uprave spopolnjujejo z razpisom, a vsi zastopniki prosvetnih korporacij naj se volijo na osnovi demokratičnih principov.

Disciplinski predpisi za učitelje se morajo postaviti na zakonsko osnovo, ki bo v skladu z vzgojnimi in učnimi dolžnostmi učiteljskega poklica in na osnovo modernega pravosodja.

V osnovnih načelih prosvetne politike je treba za vse učiteljstvo v državi zagotoviti javno ocenjevanje in pravico pritožbe.

Usebina:

O razpisih učiteljskih mest.

Srečno pot, tovariši!

Zakonske osnove prosvetne politike pri Srbih, Hrvatih in Slovencih.

Kdor učitelj, ta član učiteljske organizacije.

Stvarnost narekuje nove naloge.

Referati na zborovanjih.

Splošne vesti. — Kaj vse pišejo. — Mladinska matica. — Učiteljska tiskarna. — Naša gospodarska organizacija. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU.